

Науковий вісник Чернівецького університету імені
Юрія Федьковича: Історія. – № 2. – 2018. – С. 82.
History Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National
University. – № 2. – 2018. – pp. 82.
DOI
hj.chnu.edu.ua

УДК 94(477.8):329

© Ганна Паска¹ (Івано-Франківськ)

УЧАСТЬ ЛЕВА БАЧИНСЬКОГО У ДІЯЛЬНОСТІ МІЖПАРТІЙНОЇ РАДИ (1921 – 1923 рр.)

У статті проаналізовано основні напрями діяльності Л. Бачинського у Міжпартійній раді. Простежено його роль у підготовці звернень до Ради Послів країн Антанти з вимогами негайного визнання самостійності Східної Галичини. Висвітлено ставлення Л. Бачинського до окупаційної політики Другої Речі Посполитої в українському питанні та рішення про передачу «східних кресів» до складу Польської держави.

Ключові слова: Лев Бачинський, Міжпартійна рада, міжпартійний з'їзд, польські вибори, Українська радикальна партія, Друга Річ Посполита.

Hanna Paska (Ivano-Frankivsk)

PARTICIPATION OF LEV BACHYNSKY IN THE ACTIVITIES OF THE INTERPARTY COUNCIL (1921 –1923)

Abstract. The article analyzes the main directions of activity of L. Bachynsky in the Interparty Council, his participation in its conferences and interparty congresses. The author focuses on the fact that during the meetings of the Interparty Council, L. Bachynsky expressed dissatisfaction with the policy of the government of E. Petrushevych in Vienna because of the loss of his ties with the Galician political forces. The role of politician in the preparation of appeals to the Council of Ambassadors of the Entente countries with the requirements of the immediate recognition of the independence of Eastern Galicia is described. His contribution to the preparation of the manifesto «To the Entire Cultural World», which condemned the actions of the occupation authorities on the Ukrainian lands, is reviewed. The article deals with the attitude of L. Bachynsky to the policy of the Polish state in the national question and the decision to join the Eastern Galicia to the Second Polish Republic in March 14, 1923. The author argues that after the decision of the Council of Ambassadors of the countries of the Entente, L. Bachynsky proclaimed a policy of orientation towards «own forces» in the struggle against the occupation regime.

Keywords: Lev Bachynsky, Interparty Council, interparty congress, Polish elections, Ukrainian Radical Party, Second Polish Republic.

Одним із найвідоміших політичних діячів Східної Галичини кінця XIX – першої третини XX ст. був Лев Бачинський. Він народився 14 липня 1872 р. у с. Серафинці Городенківського повіту Королівства Галиції і Лодомерії. Навчався у Коломийській гімназії, а пізніше – на юридичному факультеті Чернівецького університету. Початок його активної громадсько-політичної діяльності розпочинається із вступом до лав Русько-української радикальної партії (РУРП), що на межі XIX – XX ст. була перейменована на Українську радикальну партію (УРП). У 1907–1918 рр. Л. Бачинського було обрано послом австрійського парламенту. У ході Першої світової війни він був учасником Головної Української Ради (ГУР) та Загальної Української Ради (ЗУР).

¹ аспірант факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
Postgraduate, of the Faculty of History, Political Science, and International Relations of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University.
orcid.org/ 0000-0003-3485-5392
E-mail aniutalesiuk@i.ua

Лев Бачинський увійшов у історію як незламний борець за незалежність та соборність усіх українських земель. У період Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР) він став віце-президентом парламенту новоствореної держави, увійшов до складу Виділу Української Національної Ради (УНРади), а також був обраний комісаром Станиславівського повіту. Л. Бачинський відстоював ідею об'єднання Західної України з Наддніпрянщиною та брав активну участь у підписанні Акта злуки 22 січня 1919 р. Він відіграв важливу роль у розробці закону про земельну реформу в ЗОУНР від 14 квітня 1919 р.

Предметом статті є участь Л. Бачинського у діяльності Міжпартійної ради (1921–1923 рр.). Ця проблема ще не стала предметом вивчення в історіографії. Окремі аспекти з досліджуваної проблематики знайшли своє відображення в наукових працях і статтях сучасних українських істориків М. Кугутяка, І. Соляра, О. Павлишина, М. Петріва та ін. Значна частина документів із обраної теми зосереджена в Центральному державному історичному архіві України у м. Львові та Державному архіві Івано-Франківської області. Чимало інформації містять часописи «Громадський голос» та «Український прапор».

Після українсько-польської війни західноукраїнські землі опинилися у несприятливій зовнішньополітичній ситуації. Ще в липні 1919 р. польські війська повністю окупували територію ЗОУНР. Сподівання лідерів галицького уряду на зовнішню допомогу в боротьбі за відновлення самостійності українських земель завершилися крахом. За рішенням Паризької конференції від 25 червня 1919 р. Польська держава одержала дозвіл на військову окупацію Східної Галичини. У ході запровадження власної системи управління поляки зобов'язувалися надати цим територіям автономію. За українським населенням закріплювалося право вирішити питання власної державної приналежності шляхом плебісциту. Становище ЗОУНР ускладнювалося тим, що Австро-Угорська монархія за Сен-Жерменським договором (10 вересня 1919 р.) усі свої права на Галичину передала Раді Послів країн Антанти¹.

Для згуртування всіх українських політичних сил на початку червня 1921 р. у м. Львові представники Української націонал-трудової партії (УНТП), УРП та Української християнсько-суспільної партії (УХСП) утворили окремий орган для координації спільних дій – Міжпартійну раду. Її керівником спочатку було обрано К. Студинського, а згодом – В. Бачинського. Члени Міжпартійної ради підтримували зв'язки з еміграційним урядом Є. Петрушевича у м. Відні. Основою її діяльності була боротьба проти польського окупаційного режиму легальними методами, а також відновлення соборної Української держави. Проте після укладення у 1920 р. між УНР і Польщею Варшавського договору, за яким Західна Україна мала відійти до Другої Речі Посполитої, місцеві політичні партії підтримали концепцію самостійної Галицької Республіки, яку висунув уряд Є. Петрушевича². Професор М. Кугутяк зазначає, що «Міжпартійна рада була своєрідним суспільно-політичним фундаментом уряду ЗУНР... Вона здійснювала безпосереднє політичне керівництво різними сферами суспільного життя галицьких українців»³.

Активну участь у становленні та роботі Міжпартійної ради брав Л. Бачинський. На з'їзді УРП 1 квітня 1923 р. у м. Львові він у своєму виступі вказував на вагому роль радикалів у політичному оформленні Міжпартійної ради. Політик стверджував, що «Міжпартійна Рада се також вчаси твір УРП, бо вона стояла на тім становищі, що треба всім одним фронтом стати проти зовнішньої небезпеки»⁴.

За участі Л. Бачинського 3–4 червня 1921 р. у м. Львові було проведено I Міжпартійний з'їзд. Політик у своєму виступі підтвердив прагнення УРП до створення єдиного партійного фронту та акцентував увагу на необхідності взаєморозуміння між представниками українських політичних сил. Він піддав критиці екзильний уряд ЗУНР під керівництвом Є. Петрушевича у м. Відні через втрату ним зв'язків із Галичиною. Л. Бачинський стверджував, що «він [Є. Петрушевич] став Диктатором без порозуміння з УНР [УНРадою], він увів у Відні фамілійну систему, де всі найважливіші місця у правительстві займають члени його родини, проти того слід якнайрішучіше виступити. Правительство не подбало про зв'язь з краєм, правительство не надсилає звідомлень, так, що ми не знаємо тут в краю, що діється. Манить нас стало надіями, що все добре, однак ми не знаємо, на чім доброта опирається». Також він висловив своє обурення з приводу позиції УСДП, представники якої відмовилися від участі в роботі з'їзду. Л. Бачинський трактував такі дії соціал-демократів як загрозу створенню єдиного національного фронту⁵. У прийнятих за його участі резолюціях констатувалося, що польська влада незаконно використовує природні ресурси Східної Галичини, стягує високі податки із населення та здійснює тиск на українську освіту⁶.

Лев Бачинський під час засідання Міжпартійної ради 3 червня цього ж року взяв участь у підготовці звернення до Ради Послів країн Антанти з вимогою визнання незалежності Східної Галичини. У цьому документі західноукраїнські політики вимагали від держав Антанти, «щоби як найскоріше поклали край польській окупації, аби усунули з території Східної Галичини польські окупаційні війська... та щоби негайно вирішили політичну долю Східної Галичини, згідно з правом самоозначення народів: визнаючи її незалежною державою»⁷. 28 липня 1921 р. за участі Л. Бачинського було розроблено чергову ноту до країн Антанти з вимогою вирішення державно-правового статусу Східної Галичини на користь українців⁸.

Лев Бачинський увійшов до складу президії проведеного 3 вересня 1921 р. у м. Львові II Міжпартійного з'їзду українських політичних сил. На розгляд було винесено п'ять питань, що стосувалися сфери вищої освіти, шкільництва, загальнонаціонального оподаткування, внутрішнього життя та політичних справ у Східній Галичині. Політик взяв участь в обговоренні питання боротьби за створення у м. Львові українського університету⁹.

Важливим фактором, який мав остаточно оформити окупацію Східної Галичини Польською державою, була постанова окупаційного уряду щодо проведення виборів до польського сейму та сенату відповідно 5 і 12 листопада 1922 р. Результати голосування мали показати світовій громадськості, що на західноукраїнських землях політику Другої Речі Посполитої підтримує переважна більшість населення. У зв'язку з цим президент Є. Петрушевич 15 серпня 1922 р. звернувся до українського народу з вимогою бойкотувати вибори у Східній Галичині¹⁰.

Члени УРП, представлені у Міжпартійній раді Л. Бачинським і І. Макухом, всупереч більшості представників політичних сил виступали за участь українців у виборах до польського сейму і сенату. Вони вважали, що українські послы в парламенті отримали б змогу заявити перед світовою громадськістю про вимогу державного самовизначення Східної Галичини. Після цього, у знак протесту парламентарі мали б скласти свої депутатські мандати. І. Макух у своїх спогадах стверджує, що рішення Є. Петрушевича про бойкот населенням виборів впливало «із недооцінювання сил народу й активності наших мас». Проте згодом обидва політики змушені були підтримати бойкот виборів, погодившись із позицією більшості членів Міжпартійної ради. Так, 27 серпня 1922 р. про свою відмову від участі у виборах висловили УРП, УСДП, УНТП та УХСП¹¹.

Голова УРП Л. Бачинський критикував польську окупаційну політику на території Східної Галичини. Зокрема, він разом з іншими провідними політичними діячами Міжпартійної ради та представниками греко-католицького духовенства взяв участь у розробці звернення «До всього культурного світа» від 5 листопада 1922 р. Політики протестували проти репресій польської влади над українським населенням під час виборів до польського парламенту: «Потрясені... масовими арештами і знущаннями над тисячами невинних жертв, підносимо наш голос до всього культурного світа, підносимо в надії, що культурний світ не дозволить, щоби на його очах відбувалася страшна екстермінаційна акція польського народу і держави проти українського народу у Східній Галичині»¹².

Десятого березня 1923 р., за участі Л. Бачинського, на засіданні Міжпартійної ради було підготовлено звернення до Ради Послів країн Антанти з вимогою негайного визнання самостійності Східної Галичини¹³. Проте вже 14 березня ці землі за рішенням Антанти остаточно увійшли до складу Другої Речі Посполитої¹⁴. 14 квітня цього ж року у м. Відні було проведено засідання еміграційних осередків західноукраїнських політичних сил (окрім УСДП). Під час наради Є. Петрушевич заявив, що передає свої повноваження у руки УНРади. Еміграційний уряд офіційно припинив свою діяльність 30 квітня 1923 р.¹⁵.

З рішучим протестом проти ухвали від 14 березня 1923 р. виступили представники УРП. Постанова про передачу Східної Галичини до складу Польської держави стала основним предметом обговорення на першому повоєнному з'їзді УРП, який відбувся 1 квітня 1923 р. у м. Львові в приміщення «Української Бесіди». На цьому з'їзді керівником партії було обрано І. Макуха, а Л. Бачинський та Микола Рогуцький стали його заступниками.

За участі Л. Бачинського учасниками зібрання було ухвалено тимчасовий організаційний статут партії і резолюції. У них стверджувалося, що «рішення Ради Амбасадорів з 14. III. 1923 р. не примусить український народ погодитися з поневоленням Східної Галичини, Волині, Підляшя, Полісся й Холмщини...» Підкреслювалося, що досягнення соціального визволення українського народу є неможливе без здобуття повної національної самостійності. Констатовано потребу створення спільного фронту всіх українських соціалістичних партій, які домагаються державної

незалежності всього українського народу в боротьбі проти національного, соціального і культурного поневолення. Учасники з'їзду закликали українське населення до активного спротиву польському окупаційному режиму на території Східної Галичини¹⁶. Політична програма УРП відкидала будь-які орієнтації на Польшу чи Радянську Україну, проголошувала політику «власних сил» та визнала себе організацією українських селян та робітників, що стоїть на соціалістичних позиціях¹⁷.

На цьому з'їзді Л. Бачинський виголосив промову, в якій детально охарактеризував важке становище українського народу. Він зазначив, що УРП підтримуватиме селянство в боротьбі проти поневолення: «Порив з 1918 і 1919 р. зробив з нас не рабів, але мужів, котрі хоч в оковах, знають свою ціну і честь нації. Наша партія мусить далі працювати, щоби в 40 мільйонних мас викресати енергію і волю стати самостійними». На думку політика, на допомогу іноземних сил немає потреби розраховувати: «вони самі до нас пристануть, коли в нас буде воля і сила». Політик закликав «не падати кому-небудь чолом до ніг», а власними силами боротися проти іноземного гніту, польської колонізації, за українізацію системи освіти та за демократичні свободи. Л. Бачинський висловив сподівання на перемогу українських національно-визвольних змагань: «Період революції ще не закінчений і кожна хвиля може принести для нас нові завдання... Живемо в часі, коли все досі національно і соціально поневолене пізнає шлях до свого визволення»¹⁸.

Рішення Ради Послів країн Антанти про приєднання Східної Галичини до Другої Речі Посполитої спричинило кризу в українському національно-державницькому таборі. Галицькі партії вирішили більше не підпорядковуватися закордонному урядові Є. Петрушевича у м. Відні. У цій ситуації Міжпартійна рада припинила своє існування¹⁹.

Отже, Л. Бачинський відіграв важливу роль у діяльності Міжпартійної ради та брав участь у проведених міжпартійних з'їздах та конференціях. За його ініціативи було розроблено ряд звернень до світової громадськості з метою визнання незалежності Східної Галичини. Л. Бачинський, як і більшість галицьких політичних діячів, засуджував політику Другої Речі Посполитої в українському питанні та її прагнення інкорпорувати територію «східних кресів» до свого складу. Після рішення Ради Послів країн Антанти від 14 березня 1923 р. про передачу Східної Галичини до складу Польської держави Л. Бачинський проголосив політику орієнтації на «власні сили» у боротьбі з окупаційним режимом.

¹ М. Кугутяк, *Історія української націонал-демократії (1918–1929) у 4 т.* [History of Ukrainian National Democracy (1918-1929) in 4 volumes], Т. 1. Київ – Івано-Франківськ, Плай, 2002, с. 148.

² М. Кугутяк, *Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.)* [Galicia: History Pages. Essay on the Socio-Political Movement (Nineteenth Century - 1939)], Івано-Франківськ, 1993, с. 160; М. Стахів, *Західна Україна: Збройна і дипломатична оборона в 1919–1923: Нарис історії* [Western Ukraine: Armed and Diplomatic Defense in 1919-1923: History Essay], Т. 6. Кн. 2, Скрантон, 1961, с. 130.

³ М. Кугутяк, *Історія української націонал-демократії (1918–1929)*, Т. 1, с. 156–157.

⁴ *Громадський голос* (Львів), 1923, н. 11, 21 квітня, с. 3.

⁵ Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі – ЦДІАЛ України), ф. 462 Український горожанський комітет, м. Львів, оп. 1, *спр. 223 Протоколи, резолюції, тематика доповідей та інші документи про наради міжпартійних з'їздів представників трудової, радикальної, християнсько-суспільної партій, а також українських організацій та товариств у м. Львові*, арк. 3; Державний архів Івано-Франківської області (далі – Держархів Івано-Франківської обл.), ф. 2 Станіславське воєводське управління, м. Станіславів, оп. 1, *спр. 29 Донесення Львівської дирекції поліції про роботу з'їзду Української народно-демократичної партії, який відбувся 3 червня 1921 р. у м. Львові*, арк. 2–5; Держархів Івано-Франківської обл., ф. 8 Коломийське повітове староство, м. Коломия Коломийського повіту Станіславського воєводства, оп. 1, *спр. 25 Інформація дирекції львівської поліції про з'їзд представників «Української народно-демократичної партії» у м. Львові 3 червня 1921 р.*, арк. 1–4; *Матеріали першого Міжпартійного з'їзду у Львові (3–4 червня 1921 р.)* [Materials of the First Interparty Congress in Lviv (June 3-4, 1921)], in: Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ столітті. Документи і матеріали. Т. 1. Кн. 1 (1919–1929), Івано-Франківськ, 2012, с. 123; М. Кугутяк, *Історія української націонал-демократії (1918–1929) у 4 т.* Т. 2. Київ – Івано-Франківськ, Нова Зоря, 2004, с. 171.

⁶ ЦДІАЛ України, ф. 581 Колекція документів про діяльність урядів та армій Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки, оп. 1, *спр. 105 Резолюції, протоколи, звіти, протести та інші документи міжпартійного з'їзду у м. Львові*, арк. 7–9.

⁷ *Звернення послів Української Національної Ради до Верховної Ради з вимогою визнання незалежності Східної Галичини (3 червня 1921 р.)* [Appeal of the Ambassadors of the Ukrainian National Council to the Supreme Council Demanding Recognition of the Independence of Eastern Galicia (June 3, 1921)], in: *Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Документи і матеріали* у 5 т. Т. 5. Кн. 2, Івано-Франківськ, 2011, с. 714–719.

⁸ *Нота Української Національної Ради Верховній Раді щодо державно-правового статусу Східної Галичини (28 липня 1921 р.)* [The Note of the Ukrainian National Council to the Supreme Council on the State-Legal Status of the Eastern Galicia (July 28, 1921)], in: *Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Документи і матеріали* у 5 т. Т. 5. Кн. 2, с. 752–757.

⁹ ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, *спр.* 223, арк. 24; *Газета «Український вістник» про другий міжпартійний з'їзд у Львові (3 вересня 1921 р.)* [The Newspaper «Ukrainian Newsstand» about the Second Interparty Congress in Lviv (September 3, 1921)], in: *Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в XX столітті*. Т. 1. Кн. 1. С. 143; М. Кугутяк, *Історія української націонал-демократії (1918–1929)*, Т. 1, с. 222.

¹⁰ М. Кугутяк, *Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.)*, с. 163.

¹¹ М. Петрів, *Українські адвокати: державні, громадські, політичні та культурно-освітні діячі кінці XIX – першої половини XX ст.* [Ukrainian Attorneys: State, Public, Political, Cultural and Educational Figures of the Late Nineteenth and First Half of the Twentieth Century], Кн. 1. Київ, Юстініан, 2002, с. 28; І. Макух, *На народній службі* [At the People's Service], Детройт, Видання української вільної громади Америки, 1958, с. 279;

¹² *Український прапор* (Відень), 1922, н. 44, 18 листопада, с. 1; *Звернення голів українських політичних партій Галичини, визначних представників громадськості та греко-католицького єпископату «До всього культурного світа» з протестом проти репресій польської влади щодо українського населення у зв'язку з виборами до сейму, (5 листопада 1922 р.)* [Appeal of the Heads of the Ukrainian Political Parties of Galicia, Prominent Representatives of the Public and the Greek Catholic Bishopric “To the Entire Cultural World” with a Protest against the Repression of Polish Authorities against the Ukrainian Population in Connection with the Elections to the Sejm, (November 5, 1922)], in: *Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в XX столітті*, Т. 1. Кн. 1. с. 201–202.

¹³ ЦДІАЛ України, ф. 581, оп. 1, *спр.* 117 *Звернення Міжпартійної Ради українських політичних партій у м. Львові до держав Антанти з вимогою визнання самостійності і незалежності Східної Галичини та вислухати на Раді Послів представників її уряду*, арк. 1.

¹⁴ ЦДІАЛ України, ф. 581, оп. 1, *спр.* 112 *Протоколи засідань УНРади та Міжпартійної ради у м. Львові у справі проголошення протесту проти рішення Ради Послів в Парижі суверенітету над Східною Галичиною та обговорення розпуску УНРади і передачі її функцій Міжпартійній Раді*, арк. 16; ЦДІАЛ України, ф. 581, оп. 1, *спр.* 136 *Меморандум, меморіал, скарги, статті та інші документи про політичне і юридичне становище Східної Галичини під владою Польщі після Першої світової війни*, арк. 26.

¹⁵ О. Павлишин, *Закордонна група Української Національної Ради у Відні (1919–1923 рр.)* URL: file:///c:/users/home/Downloads/nikr_2014_25-26_8.pdf, с. 63.

¹⁶ ЦДІАЛ України, ф. 205 Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, *спр.* 427 *Оперативні донесення окружного командування державної поліції у м. Львові про політичне становище за березень 1923 р.*, арк. 11; *Партійний з'їзд // Громадський голос*. 1923. 7 квітня. Ч. 10. С. 3.

¹⁷ М. Кугутяк, *Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.)*, с. 174–175.

¹⁸ *Громадський голос* (Львів), 1923, н. 12, 28 квітня, с. 2–3.

¹⁹ Т. Ходак, *Державотворчі концепції українських християнських суспільників 20–30-х років XX століття* [State-Building Conceptions of Ukrainian Christian Community Members of the 20–30's of the Twentieth Century], in: *«Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис»*, Івано-Франківськ, 2006–2007, №. 12–13, с. 240.

Reference:

1. М. Kuhutiak, *Istoriia ukrainskoï natsional-demokratii (1918–1929) u 4 t.* [History of Ukrainian National Democracy (1918–1929) in 4 volumes], Т. 1. Kyiv – Ivano-Frankivsk, Plai, 2002, s.148.
2. М. Kuhutiak, *Halychyna: storinky istorii. Narys suspilno-politychnoho rukhu (KhIKh st. – 1939 r.)* [Galicia: History Pages. Essay on the Socio-Political Movement (Nineteenth Century - 1939)], Ivano-Frankivsk, 1993, s. 160; М. Stakhiv, *Zakhidnia Ukraina: Zbroina i dyplomatychna oborona v 1919–1923: Narys istorii* [Western Ukraine: Armed and Diplomatic Defense in 1919–1923: History Essay], Т. 6. Кн. 2, Skrenton, 1961, s. 130.
3. М. Kuhutiak, *Istoriia ukrainskoï natsional-demokratii (1918–1929)*, Т. 1, s. 156–157.
4. *Hromadskyi holos* (Lviv), 1923, n. 11, 21 kvitnia, s. 3.
5. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Lvovi* (dali – TsDIAL Ukrainy), f. 462 *Ukrainskyi horozhanskyi komitet*, m Lviv, op. 1, spr. 223 *Protokoly, rezoliutsii, tematyka dopovidei ta inshi dokumenty pro narady mizhpartiinykh zizdiv predstavnykiv trudovoi, radykalnoi, khrystyiansko-suspilnoi partii, a takozh ukrainskykh orhanizatsii ta tovarystv u m. Lvovi*, ark. 3; *Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti* (dali –

- Derzharkhiv Ivano-Frankivskoi obl.), f. 2 Stanislavske voievodske upravlinnia, m. Stanislaviv, op. 1, spr. 29 Donesennia Lvivskoi dyreksii politsii pro robotu zizdu Ukrainskoi narodno-demokratychnoi partii, yakyi vidbuvsia 3 chervnia 1921 r. u m. Lvovi, ark. 2–5; Derzharkhiv Ivano-Frankivskoi obl., f. 8 Kolomyiske povitove starostvo, m. Kolomyia Kolomyiskoho povitu Stanislavskoho voievodstva, op. 1, spr. 25 Informatsiia dyreksii lvivskoi politsii pro zizd predstavnykiv «Ukrainskoi narodno-demokratychnoi partii» u m. Lvovi 3 chervnia 1921 r., ark. 1–4; Materialy pershoho Mizhpartiinoho žizdu u Lvovi (3–4 chervnia 1921 r.) [Materials of the First Interparty Congress in Lviv (June 3-4, 1921)], in: Ukrainskiy natsionalno-vyzvolnyi rukh na Prykarpatti v KhKh stolitti. Dokumenty i materialy. T. 1. Kn. 1 (1919–1929), Ivano-Frankivsk, 2012, s. 123; M. Kuhutiak, Istoriiia ukrainiskoi natsional-demokratii (1918–1929) u 4 t. T. 2. Kyiv – Ivano-Frankivsk, Nova Zoria, 2004, s. 171.
6. TsDIAL Ukrainy, f. 581 Kolektsiia dokumentiv pro diialnist uriadiv ta armii Ukrainskoi Narodnoi Respubliky ta Zakhidno-Ukrainskoi Narodnoi Respubliky, op. 1, spr. 105 Rezoliutsii, protokoly, zvity, protesty ta inshi dokumenty mizhpartiinoho zizdu u m. Lvovi, ark. 7–9.
 7. Zvernennia posliv Ukrainskoi Natsionalnoi Rady do Verkhovnoi Rady z vymohoiu vyznannia nezalezhnosti Skhidnoi Halychyny (3 chervnia 1921 r.) [Appeal of the Ambassadors of the Ukrainian National Council to the Supreme Council Demanding Recognition of the Independence of Eastern Galicia (June 3, 1921)], in: Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika. 1918–1923: Dokumenty i materialy u 5 t. T. 5. Kn. 2, Ivano-Frankivsk, 2011, s. 714–719.
 8. Nota Ukrainskoi Natsionalnoi Rady Verkhovnii Radi shchodo derzhavno-pravovoho statusu Skhidnoi Halychyny (28 lypnia 1921 r.) [The Note of the Ukrainian National Council to the Supreme Council on the State-Legal Status of the Eastern Galicia (July 28, 1921)], in: Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika. 1918–1923: Dokumenty i materialy u 5 t. T. 5. Kn. 2, s. 752–757.
 9. TsDIAL Ukrainy, f. 462, op. 1, spr. 223, ark. 24; Hazeta «Ukrainskyi vistnyk» pro druhyi mizhpartiinyi zizd u Lvovi (3 veresnia 1921 r.) [The Newspaper “Ukrainian Newsstand” about the Second Interparty Congress in Lviv (September 3, 1921)], in: Ukrainskiy natsionalno-vyzvolnyi rukh na Prykarpatti v KhKh stolitti. T. 1. Kn. 1. S. 143; M. Kuhutiak, Istoriiia ukrainiskoi natsional-demokratii (1918–1929), T. 1, s. 222.
 10. M. Kuhutiak, Halychyna: storinky istorii. Narys suspilno-politychnoho rukhu (KhIKh st. – 1939 r.), s. 163.
 11. M. Petriv, Ukrainski advokaty: derzhavni, hromadski, politychni ta kulturno-osvitni diiaci kintsi KhIKh – pershoi polovyny KhKh st. [Ukrainian Attorneys: State, Public, Political, Cultural and Educational Figures of the Late Nineteenth and First Half of the Twentieth Century], Kn. 1. Kyiv, Yustinian, 2002, s. 28; I. Makukh, Na narodnii sluzhbi [At the Peoples Service], Detroit, Vydannia ukrainiskoi vilnoi hromady Ameryky, 1958, s. 279;
 12. Ukrainskiy prapor (Viden), 1922, n. 44, 18 lystopada, s. 1; Zvernennia holiv ukrainskykh politychnykh partii Halychyny, vyznachnykh predstavnykiv hromadskosti ta hreko-katolytskoho yepyskopatu «Do vsoho kulturnoho svita» z protestom proty represii polskoi vlady shchodo ukrainskoho naseleattia u zviazku z vyboramy do seimu, (5 lystopada 1922 r.) [Appeal of the Heads of the Ukrainian Political Parties of Galicia, Prominent Representatives of the Public and the Greek Catholic Bishopric “To the Entire Cultural World” with a Protest against the Repression of Polish Authorities against the Ukrainian Population in Connection with the Elections to the Sejm, (November 5, 1922)], in: Ukrainskiy natsionalno-vyzvolnyi rukh na Prykarpatti v KhKh stolitti, T. 1. Kn. 1. s. 201–202.
 13. TsDIAL Ukrainy, f. 581, op. 1, spr. 117 Zvernennia Mizhpartiinoi Rady ukrainskykh politychnykh partii u m. Lvovi do derzhav Antanty z vymohoiu vyznannia samostiinosti i nezalezhnosti Skhidnoi Halychyny ta vyslukhaty na Radi Posliv predstavnykiv yii uriadu, ark. 1.
 14. TsDIAL Ukrainy, f. 581, op. 1, spr. 112 Protokoly zasidan UNRady ta Mizhpartiinoi rady u m. Lvovi u spravi proholoshennia protestu proty rishennia Rady Posliv v Paryzhi suverenitetu nad Skhidnoiu Halychynoiu ta obhovorennia rozpusku UNRady i peredachi yii funksii Mizhpartiinii Radi, ark. 16; TsDIAL Ukrainy, f. 581, op. 1, spr. 136 Memorandum, memorial, skarhy, statti ta inshi dokumenty pro politychne i yurydychne stanovyshe Skhidnoi Halychyny pid vladoiu Polshchi pislia Pershoi svitovoi viiny, ark. 26.
 15. O. Pavlyshyn, Zakordonna hrupa Ukrainskoi Natsionalnoi Rady u Vidni (1919–1923 rr.) URL: file:///c:/users/home/Downloads/nikp_2014_25-26_8.pdf, s. 63.
 16. TsDIAL Ukrainy, f. 205 Prokuratura apeliatsiinoho sudu, m. Lviv, op. 1, spr. 427 Operatyvni donesennia okruzhnogo komanduvannia derzhavnoi politsii u m. Lvovi pro politychne stanovyshe za berezen 1923 r., ark. 11; Partiinyi zizd // Hromadskiy holos. 1923. 7 kvitnia. Ch. 10. S. 3.
 17. M. Kuhutiak, Halychyna: storinky istorii. Narys suspilno-politychnoho rukhu (KhIKh st. – 1939 r.), s. 174–175.
 18. Hromadskiy holos (Lviv), 1923, n. 12, 28 kvitnia, s. 2–3.
 19. T. Khodak, Derzhavotvorchi kontseptsii ukrainskykh khrystianskykh suspilnykiv 20–30-kh rokiv KhKh stolittia [State-Building Conceptions of Ukrainian Christian Community Members of the 20-30s of the Twentieth Century], in «Halychyna. Naukovyi i kulturno-prosvitnii kraieznavchyi chasopys», Ivano-Frankivsk, 2006–2007, №. 12–13, s. 240.